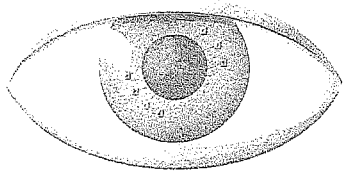

Nederland in 2050

Vooruitkijken Wie beleid ontwikkelt, moet naar de toekomst kijken. Naarmate die toekomst verder weg is, wordt voorspellen lastiger. Twee planbureaus doen het toch. Een denkoefening in onzekerheid.

Tekst **Arjen Schreuder** illustratie **Rhonald Blommestijn**

AMSTERDAM. „Het doen van wetenschappelijke uitspraken over de toekomst is een hachelijke zaak", luidt de eerste zin van de vandaag verschenen studie *Welvaart en leefomgeving*. Zo is het. Er zijn veel trends die gedurende tientallen jaren consistent zijn, maar er zijn ook onbekende ontwikkelingen, „zwarte zwanen", die redelijke verwachtingen in de war schoppen: de opkomst van Internet, de aanval op de Twin Towers, de populariteit van de anticonceptiepil, de val van de Muur, de kredietcrisis.

Toch presenteren onderzoekers van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) samen met het Centraal Planbureau (CPB) een *educated guess* naar hoe de wereld en Nederland er in 2050 uit zullen zien. Zij spreken zelf van een „horizonscan". PBL-onderzoeker Ton Dassen: „Niemand weet hoe de toekomst eruit ziet. En hoe verder weg, hoe onduidelijker het beeld wordt. Toch is het van belang om toekomstverkenningen te maken. Daar kunnen ministeries hun beleid op baseren. Ze zijn daartoe zelfs verplicht, bijvoorbeeld bij de aanleg van een snelweg of een dijk. Je kunt onze studie zien als een denkoefening in onzekerheid."

Niet alle voorspellingen zijn even spectaculair. Het aantal inwoners van Nederland zal de komende dertig jaar groeien en daarna stabiliseren. Dat geldt ook voor het aandeel ouderen. We zullen gemiddeld een jaar of zeven ouder worden, en deze gewonnen levensjaren in betere conditie doorbrengen. Daardoor kunnen we allemaal langer doorwerken, en blijven pensioenen betaalbaar.

Hoopgevend is ook de bevinding dat de arbeidsproductiviteit en daarmee het inkomen van de Nederlanders al bijna tweehonderd jaar groeit, ondanks enkele diepe crises, zoals de Tweede Wereldoorlog.

„Blijkbaar is het mogelijk dat landen na een enorme crisis binnen afzienbare tijd weer aanhaken bij de wereldwijde groei", schrijven de onderzoekers. Ton Dassen: „Een crisis leidt altijd tot verschuiving van macht. De vorm van de samenleving verandert. Maar het inkomen blijft meestal stijgen, mits de bakens op tijd worden verzet. Nederland heeft dat in het verleden door het polderen altijd op tijd kunnen doen."

De onderzoekers hebben ook enkele mogelijke „trendbreuken" beschreven: „ontwikkelingen waarvan het voorstelbaar is dat ze gebeuren". Dat zijn pas echt spannende voorspellingen: dat we in 2050 gemiddeld 120 jaar oud zullen worden; dat het huidige verkeerssysteem obsoleet zal zijn geworden door de introductie van een zelfsturende en oneindig veel efficiënter rijdende auto; dat een technologische doorbraak leidt tot een veel grotere opslag van duurzaam opgewekte elektriciteit en fossiele brandstoffen definitief overbodig maakt; en dat de klimaatverandering na een periode van relatieve traagheid alsnog versneld toeslaat.

Scenario 1
Wat er in de wereld kan gebeuren

1 Bevolking
De wereldbevolking groeit van 7 miljard mensen nu naar 8 tot 11 miljard in 2050. Misschien groeit de bevolking daarna nog verder. De emancipatie van de vrouw schrijdt voort, daardoor krijgt ze minder kinderen. Het aandeel van mensen ouder dan 60 jaar neemt mondiaal met 10 procentpunt toe; in ontwikkelde landen tot 30 procent van de bevolking.

2 Economie
De wereldeconomie groeit jaarlijks met 2,2 tot 3,7 procent en is halverwege de eeuw vier keer groter dan de huidige. Vooral in een aantal landen in Azië en Zuid-Amerika groeit de productiviteit veel harder dan in westerse landen. China kan in 2050 33 procent van de mondiale economie omvatten, Europa 12 procent en de VS 9 procent. Nu omvat Europa nog zo'n 23 procent van de wereldeconomie, de VS dragen 22 procent bij, China bijna 12 procent.

3 Technologie
Technologische ontwikkelingen leiden tot aanzienlijke gezondheidswinst. Daardoor worden mensen niet alleen ouder, ze blijven ook langer fit en kunnen langer werken. Robots nemen veel taken over, zoals administratief werk en eenvoudige diensten.

4 Huipbronnen
Met de komst van enkele miljarden nieuwe wereldburgers ontstaat strijd om huipbronnen en grondstoffen, zoals water en voedsel. Er komen meer aanhoudende fricties, omdat meer landen grote macht hebben.

5 Steden
De steden worden groter, het platteland loopt leeg. In 1970 waren er twee steden met meer dan 10 miljoen inwoners (New York en Tokio), nu zijn het er 23 en in 2025 zullen het er 37 zijn. Steden trekken mensen aan door kennis, banen en diensten.

Scenario 2
Wat er in Nederland kan gebeuren

1 Economie
Nederland is de meest open economie ter wereld en sinds de 17de eeuw een van de vijftien rijkste landen. Het nationaal inkomen stijgt sinds 1820 constant, alleen onderbroken door de recessie in de jaren 30 en de Tweede Wereldoorlog. Nederland kan blijven groeien als het profiteert van nieuwe technologie en de verbeterde gezondheid van met name oudere werknemers. Maar de groei kan ook stagneren door onze gerichtheid op diensten. Zulke economieën groeien minder snel dan industriële.

2 Bevolking
De bevolking groeit van 16,8 miljoen nu naar 17,8 miljoen in 2060. Ruim een kwart van de bevolking is straks 65-plusser, nu is dat 16 procent. De levensverwachting stijgt met ongeveer zeven jaar en komt in 2060 op 87,1 jaar voor mannen en 89,9 jaar voor vrouwen. Wellicht worden we zelfs gemiddeld 100 jaar in 2050.

3 Huishoudens
Het aantal eenpersoonshuishoudens groeit naar 44 procent in 2060. Dat was in 1960 nog maar 14 procent. Daardoor blijft de behoefte aan woningen groeien. Tot 2040 zijn 1 miljoen extra woningen nodig. Dat moeten dan wel andere zijn dan de gezinswoningen die de babyboomers straks achterlaten als zij sterven.

4 Netwerksamenleving
De kloof tussen hoog- en lager opgeleiden wordt groter. Verwante groepen zoeken elkaar in de informele netwerksamenleving vaker op, met uitsluiting van anderen. Maar het vertrouwen van mensen in elkaar, in de politiek en in rechters is de laatste jaren hoger dan in de verzuilde samenleving. Of dat zo blijft?

5 Steden
De steden blijven groeien en het platteland loopt leeg. Ook ouderen blijven in de stad, zij gaan niet 'drentenieren'. De steden in de Randstad moeten naar elkaar toe groeien om te profiteren van de voordelen die een agglomeratie biedt. Door thuiswerken is minder behoefte aan kantoorruimte. Ook winkels in binnensteden komen leeg te staan, door webwinkelen en megastores aan de rand van de stad. Het autogebruik vermindert. Luchtvaart en scheepvaart blijven groeien. Schiphol is kwetsbaar als één van de vier grote Europese luchthavens, door de oostwaartse verschuiving van het zwaartepunt in de mondiale economie.

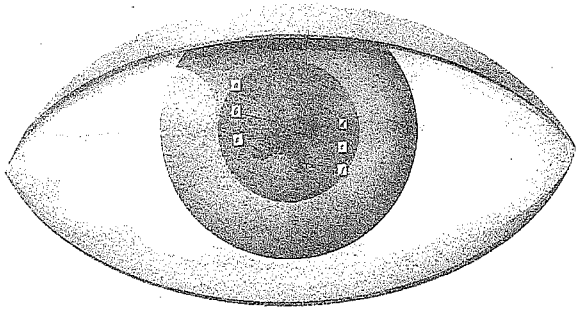

TOEKOMST 1970

De pil maakte alles anders

In **1970**, toen Nederland al meer dan **tien jaar een economische groei van bijna 5 procent** per jaar kende, bestond er zowat volledige werkgelegenheid. Driekwart van de mannen rookte, hun levensverwachting was 71 jaar. Voor vrouwen was dat in die dagen vijf jaar meer.

Mensen gaven in 1970 slechts 6,6 procent van hun bestedingen uit aan huisvesting. De bel van Stichteren was nog maar net ontdekt, **energie was goedkoop en het milieu werd niet als een probleem ervaren**. Nederland verwachtte in het jaar 2000 twintig miljoen inwoners te hebben.

Het land bereidde zich voor op een **„explosieve suburbanisatie"** en er werden in hoog tempo „groeikernen" gebouwd.

Maar door de pil werden er **veel minder kinderen** geboren en in 2000 telde Nederland 'slechts' 16 miljoen inwoners.

In 1970 verwachtte men ook niet dat mensen nog veel ouder konden worden, maar sindsdien is de **levensverwachting met 8 jaar toegenomen**, en ze stijgt nog steeds.

Sinds de **oliecrisis in 1973** werden energie en milieu als problematisch gezien. Eind jaren zeventig begon bovendien een periode van economische stagnatie en werkloosheid. „De economie bleek minder maakbaar dan gedacht", aldus de studie.

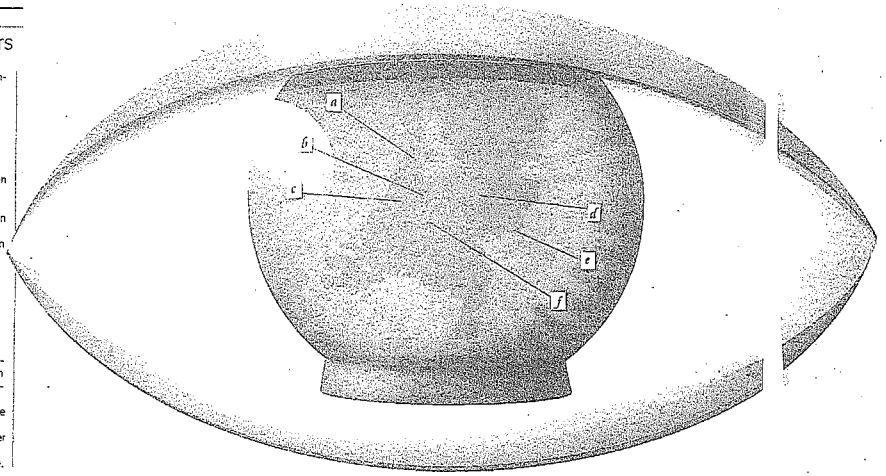

Scenario 3
En dan zijn er nog de echte trendbreuken

1 120 jaar oud
Als we door medische ontwikkelingen gemiddeld 120 jaar oud worden, dan heeft Nederland in 2050 twee miljoen inwoners extra. Een overgrootouder hebben is dan heel normaal. Ouderen werken langer door. Hebben meer huizen nodig. Zullen langer genieten van hun vrije tijd. Willen zich meer en vaker verplaatsen. Het aantal sterfgevallen neemt drastisch af. Meer mensen zullen zelf het einde van hun leven willen bepalen. „Mogelijk wordt de Drion-pil even acceptabel en algemeen als de anticonceptiepil een eeuw eerder", aldus de studie.

2 Zelfsturende auto's
Als grote bedrijven de infrastructuur overnemen, rijden er straks onafgebroken zelfsturende auto's door de stad. Door de karrevracht aan data over het verkeer kunnen zij veel efficiënter rijden. Autorijden gaat vlugger, is veiliger en voordeliger. Openbaar vervoer als trein en bus is overbodig. Er zijn veel minder auto's en wegen. Ook heel veel parkeerplaatsen kunnen verdwijnen. Het aantal ongevallen neemt af. Verkeersboetes worden niet meer uitgedeeld. Maar: hoe zit het met de privacy? Mag je ook zelf blijven sturen? En wat doen we met fietsers?

3 Duurzame energie
Als er een doorbraak komt in de opslag van elektriciteit, wordt de elektrische auto een volwaardig alternatief voor de brandstofauto. Wat heet: de auto met verbrandingsmotor heeft alleen nog cultstatus. De auto's kunnen dan ook worden gebruikt om duurzame energie op te slaan. Het huidige wagenpark heeft tien keer meer vermogen dan alle elektriciteitscentrales samen. Deze ontwikkeling versterkt bovendien, zeggen de onderzoekers, de positie van burgers en bedrijven om zelf rendabel energie op te wekken met water en wind en deze te gebruiken of te verkopen op het meest gunstige moment.

4 Klimaatverandering
Als de klimaatverandering over, zeg, twintig jaar versneld optreedt, wordt het soms lang heet in Nederland. Er is dan behoefte aan meer stroom voor airco's, maar tegelijk kan niet altijd stroom worden opgewekt door gebrek aan koelwater. Er is een grotere kans op overstromingen en wateroverlast door volgelopen riolen. Op mislukte oogsten in een landbouw met onvoldoende zoet water. Op sterfte onder ouderen. Als de klimaatverandering mondiaal hard toeslaat, zullen landen mogelijk willen ingrijpen in het klimaat; ze zouden zonnestraling kunnen tegenhouden, bijvoorbeeld door zwavelhoudende gassen in de lucht te brengen. Deze technische ingrepen hebben nadelen en risico's, zoals invloed op neerslag, die ook Nederland zullen raken.